

4.1 Склад, структура та джерела формування оборотних коштів підприємства

Оборотні кошти – це сукупність коштів підприємства, що авансуються на створення оборотних фондів та фондів обігу і забезпечення їх неперервного кругообігу.

Якщо оборотні фонди виступають у вигляді предметів праці, то фонди обігу – це кошти, вкладені в запаси готової продукції, товари відвантажені та в дорозі, а також кошти на рахунках та в касі підприємства. З огляду на це розрізняють оборотні кошти у сфері виробництва та у сфері обігу, які в сукупності своїй забезпечують неперервність виробництва та реалізації продукції.

Оборотні фонди вступають у виробництво у своїй натуральній формі і в процесі виготовлення продукції повністю споживаються. Після закінчення виробничого циклу, виготовлення продукції та її реалізації авансовані оборотні кошти відшкодовуються в складі виручки від реалізації продукції (робіт, послуг).

У своєму *кругообігу* оборотні кошти проходять послідовно три стадії: грошову, виробничу і товарну:

$$\Gamma - B3 \dots H\bar{B} \dots \Gamma\Pi - \Gamma, \quad (4.1)$$

де Γ – кошти, які авансуються підприємством;

$B3$ – виробничі запаси;

$H\bar{B}$ – незавершене виробництво, що являє собою виробничу стадію;

$\Gamma\Pi$ – готова продукція;

Γ – кошти, отримані в результаті реалізації продукції, які включають авансовані витрати та прибуток підприємства.

Крапки (...) означають, що обіг коштів перервано, але процес їхнього кругообігу продовжується у сфері виробництва.

Грошова стадія кругообігу коштів є підготовчою у сфері обігу, де гроші перетворюються на виробничі запаси.

Виробнича стадія являє собою безпосередній процес виробництва, який закінчується випуском готової продукції.

На *товарній стадії кругообігу* авансовані оборотні кошти виступають у вигляді товарної продукції. Одна частина виручки від реалізації надходить на відшкодування авансованих оборотних коштів, а інша становить нагромадження, яке використовується підприємством відповідно до його планів.

Співвідношення між зазначеними групами оборотних коштів у загальній їхній вартості характеризує структуру оборотних коштів (рис. 4.1).

1. Сфери виробництва	Обігові виробничі фонди						Фонди обігу			
Елементи оборотних коштів	Виробничі запаси					Витрати на незакінчену продукцію	Готова нереалізована продукція	Грошові кошти та розрахунки		
	Сировина, матеріали, полуфабрикати основного виробництва	Допоміжні матеріали	Паливо	Тара	Запасні частини для ремонту Малоцінні та швидко зношувані предмети	Незавершене виробництво	Витрати майбутніх періодів	Продукція на складах	Відвантажена продукція	Грошові кошти на рахунках та в касі
2. Особливості планування і нормування	Нормовані оборотні кошти (розраховуються по економічно обґрунтованим нормам)						Ненормовані оборотні кошти			
3. Джерела формування	Власні оборотні кошти закріпленні нормативами					Залучені, позичені та інші джерела формування				

Рисунок 4.1 – Класифікація та склад оборотних коштів

Залежно від способу визначення потреби оборотні кошти поділяються на *нормовані* та *ненормовані*.

До нормованих входять ті, щодо яких установлюються нормативи запасів: виробничі запаси, незавершене виробництво, витрати майбутніх періодів та запаси готової продукції. Інші оборотні кошти належать до ненормованих.

Оборотні засоби, з погляду джерел фінансування, розділяються на *власні* і *позикові*.

До власних оборотних засобів відносяться: засоби, закріплені засновниками підприємства при його створенні для забезпечення мінімально необхідних для нормального виробництва запасів сировини, матеріалів, палива, інструментів, напівфабрикатів, незавершеного виробництва, готової продукції і витрат майбутніх періодів.

Позикові оборотні засоби виступають у вигляді кредитів банків. Вони необхідні для поповнення оборотних засобів під сезонні та інші понаднормативні запаси товарно-матеріальних цінностей; на розрахунки з постачальниками та інші потреби по розрахунках; на понад нормативні запаси товарно-матеріальних цінностей на тимчасові потреби; на витрати, пов'язані з підготовкою нових виробництв і освоєння нових видів продукції, підвищенням її якості; на виплату заробітної плати при тимчасовій відсутності коштів; при зупинці виконання замовлення з вини замовника та в інших випадках тимчасових фінансових ускладнень.

Оборотні фонди – це частина виробничих фондів, які повністю споживаються в кожному виробничому циклі, при цьому переносять усю свою вартість на створювану продукцію і змінюють свою натуральну форму.

Оборотні фонди перебувають у постійному русі (обороті), починаючи від надходження предметів праці на склад підприємства до отримання готової продукції та переходу її у сферу обігу..

Планова та облікова практика *оборотні фонди* поділяє на:

Виробничі запаси: сировина; основні та допоміжні матеріали; куповані напівфабрикати та комплектуючі вироби; паливо; тара і тарні матеріали; запасні частини для ремонту; інші матеріали.

Незавершене виробництво – це ті предмети праці, які перебувають у процесі виробництва на різних стадіях оброблення безпосередньо на робочих місцях у цехах, на дільницях або ж у процесі транспортування від одного робочого місця до іншого.

До *напівфабрикатів власного виготовлення* належать ті предмети праці, які повністю були оброблені в одному виробничому підрозділі (цеху), але подальше оброблення повинні пройти в інших підрозділах (цехах), наприклад, поковки, штампування, відливки заготівельного виробництва на машинобудівних підприємствах.

Витрати майбутніх періодів не є речовим елементом оборотних фондів. Вони являють собою грошові витрати, що були здійснені в даному періоді, але на собівартість продукції будуть віднесені частинами в наступних періодах. Це витрати на проектування та освоєння нових видів продукції, раціоналізацію та винахідництво, проектування різних удосконалень виробництва, придбання науково-технічної, економічної, комерційної інформації, передплату періодичних видань тощо.

Співвідношення окремих елементів оборотних фондів до загального їх обсягу характеризує їхню виробничо-технологічну (стадійну) структуру, яка формується під впливом цілого ряду

факторів (характеру виробництва, особливостей продукції та технології її виготовлення, умов забезпечення підприємства сировиною та матеріалами тощо).